

FRÅN RUM TILL RUM

Edsbergs slott

Från rum till rum

Thure Gustaf Rudbecks nybygge, Stora Huset på Edsberg med sina ca 46 rum o kök, stod klart 1760. Men vissa delar är äldre än så, större delen av källaren hör till det oxenstiernska huset från 1600-talet. Delar av den fasta inredningen är från första halvan av 1700-talet och flyttades över från det gamla till det nya huset. Åren runt 1810 byggdes trapphuset och flera rum om, till exempel blir Stora Förmaket Blå Salongen med sin sengustavianska inredning. Då byttes även många kakelugnar ut till för tiden moderna, vilket man också gjorde med alla fönster. Nästa stora ombyggnadsfas är 1860-talet då bland annat köket flyttas och får en järnspis och Köksfarstun tillkommer. Runt sekelskiftet 1900 dras el och kallvatten in. Under det tidiga 1930-talet blir

Stora huset modernt med centralvärme, ett andra kök, rinnande kallt och varmt vatten samt flera toaletter och badrum. Den senaste förändringsfasen är 1990-talet då flera rum återställs till sin ursprungliga färg och form samtidigt som linoleummattor och masonitkök åker ut. På övervåningen och delar av bottenvåningen huserar Kungliga Musikhögskolan, i paradvåningen, som sträcker sig utmed hela sjösidans bottenvåning, har Sollentuna kommun representationslokaler men framför allt visningar och öppet hus för allmänheten.

Här kan du gå husesyn från källare till vind, från 1600-tal till 1950-tal då familjen Rudbeck flyttar ut. Välkommen in från rum till rum!

SOLLENTUNA KOMMUN

Producerad 2017 av Sollentuna kommun.
Text: Olof Svanberg. Foto: se förteckning.
Layout: Peter Holstad.
© Sollentuna kommun

Innehåll

Klicka på texten för att komma till respektive sida.

Sid 4 Bottenvåning

Sid 23 Kronprinsparet Gustavs och Sofia Magdalenas sköldar

Sid 25 Olof Rudbeck den yngre och hans fåglar

Sid 30 Edsbergs Kärrspruta

Sid 56 Den Oxenstiernska stenen

Sid 57 Källare

Sid 60 Övervåning

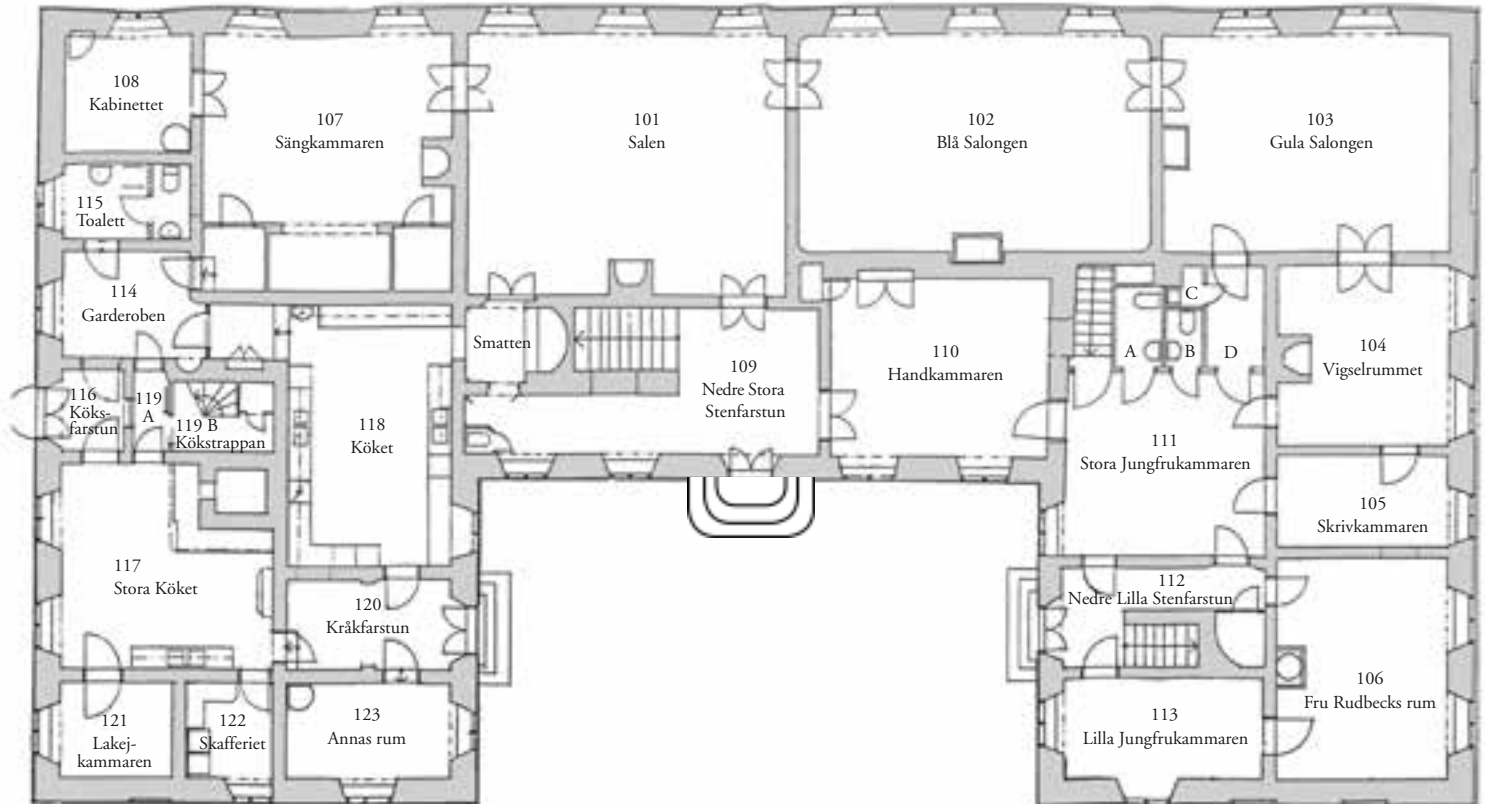
Sid 100 Vind

Sid 104 Ursprungliga planritningar

Sid 107 Bildförteckning

Bottenvåning

Klicka i planritningen för att komma till respektive rum.

Nedre Stora Stenfarstun

109

In genom porten har många kända namn passerat. Bland dessa märks ”Hjälten från Jutas” generalen von Döbeln och Gustav III:s änka drottning Sofia Magdalena, författarna Erik Gustaf Geijer och Fredrika Bremer, konstnären Anders Zorn och hovsångerskan Hjördis Schymberg, Gustav V och Carl XVI Gustaf.

Den väggfasta bysten föreställer professorn Olof Rudbeck d. ä. (1630-1702) som var farfarsfar till Stora Husets byggherre Thure Gustaf Rudbeck. Bysten gjordes till 300-års jubileet över hans födelse 1930. Olof Rudbeck d. ä. var bl. a läkare, arkitekt, kompositör och historiker. Han ritade den anatomiska teatern i Gustavianum i Uppsala, där han vid obduktioner upptäckte lymfkörteln. Han anlade även Botaniska Trädgården i Uppsala. Ovanför skåpet hänger en medaljong. Det är en dödsmask föreställande grevinnan och friherrinnan Juliana Sofia Rudbeck (1795-1862 f. Oxenstierna af Korsholm och Wasa). När Juliana 1816 gifter sig med Claes

Reinhold Rudbeck förenas den släkt som grundade säteriet 1647 med den släkt som lät uppföra dagens byggnad 1760. Malla Silfverstolpe beskrev henne som 15-årig på följande sätt:

”Särdeles intressant genom naiv godhet och enkelhet; en sådan fraicheur de caractère et de physiologie har jag aldrig sett.”

I rokokoskåpet i furu brukade man förr förvara bl. a skorpor, pepparkakor och det hårda brödet. Det mindre barockskåpet är delvis från tidigt 1700-tal, benställningen tillverkades av gårdssnidaren Eriksson i slutet av 1800-talet. Innanför porten står vällingklockan som ringde till arbete och vila. Inskriften lyder:

”Alexander Rudbeck ägare till Edsbergs gård och gods 1807 Gjuten i Stockholm av Gerhard Horner.”

Älghornen är troféer från gårdens egna marker där det hände att Gustav V deltog i jakten. Den lilla toaletten installerades 1931 och var det första moderna WC:et i Stora Huset.

tillbaka

Salen

101

Kungaporträtten är tillskrivna Lorens Pasch d. ä. och hängde ursprungligen i Galleriet en trappa upp. År 1875 låter Reinhold C. G. Rudbeck bygga om Salen varvid målningarna får sin plats här. Samtidigt muras den gotländska 1600-talsspisen i sandsten upp. Väggpanelen ges dubbel höjd och träadringsmålas. Porträttet över spisen föreställer säteriets grundare Gabriel Bengtsson Oxenstierna af Korsholm och Wasa (1586-1656). Målningen är utförd 1967 av Sigrid Aminoff f. Oxenstierna. Hon var i rakt nedstigande led ättling till Gabriel. Dörröverstyckena är ursprungliga och är allegorier över de fyra årstiderna. Konstnären är okänd. Linnepressen i barockstil för servietter och dukar sägs tidigare ha stått på Edsbacka krog. Skrinet av ek med intarsia av ben och olika träslag är i barock från 1600-talet. Däri förvarades förr duk och servietter. Benställningarna till skrin och press är tillverkade av gårdssnidadern Eriks-son i slutet av 1800-talet. Den s.k. Vasakistan i ek är från 1613. Den har vandrat från gård till gård: Från Ferna bruk – Hedensbergs fideikomiss – Ängsö slott till Edsberg. Det engelska golvuret från 1700-talets

mitt har åren kring 1800 byggts om till ett gökur. För att inte pippin skall flyga genom glasrutan har glaset flyttats ut! Stolarna och borden är kopior efter 1700-talsmöbler som tidigare funnits här. Centralvärme installerades 1931, parkettgolvet lades in 1938. De flesta övriga golv är de ursprungliga från 1760. Ljuskrönan är i barockstil.

Sängkammaren

107

”Överståhållarens kammare” var ursprungligen Thure Gustaf Rudbecks paradsängkammare. Här hade han sitt ”fyrstolpade sängställe” med omhänge av rosigt kinesiskt tyg. Barocksängen som nu står här är i valnöt, engelsk och från åren kring 1700. Alkoven med garderober tillkom c:a 1810. Dörröverstyckenas friskt målade blomsterurnor är ursprungliga. Det stora linneskåpet är från slutet av 1700-talet och tillverkat i Wien. Soffgruppen gjordes av möbelarkitekt Isidor Hörlin efter en skiss av Margaretha Rudbeck 1931. Porträtten visar generalmajoren Zakris T. G. Rudbeck (1832-1909) och hans maka Ebba (f. Ulfsparré af Broxvik, 1849-1935). Zakris som är yngst i sin brödraskara gjorde militär karriär. Han inträdde efter studentexamen 1850 i Andra livgardet, där han 1888 blev överste och sekundchef, och utnämndes 1896 till generalmajor i armén. Zakris deltog på dansk sida i tysk-danska kriget 1864 och blev sårad under striden vid Dybböls skansar. 1873-78 var han kompanichef på krigshögskolan Karlberg. Från den tiden berättar brorsonen Gustaf:

”Zakris var militär ut i fingerspetsarna. En gång när han skulle inspektera kadetternas skåp voro alla hyllor tomma utom att på varje låg ett – fikon. Men då sade han ingenting, humor hade han.”

Han var stadsfullmäktig i Stockholm och hade en rad förtroendeuppdrag, bl. a som ordförande i Stockholms skytteförbund 1895-97. Porträtten och målningen av munken är utförda av Zakris och Ebbas dotter, konstnären Märta Rudbeck (1882-1933). Rokospisen satt ursprungligen i Salen, spegeln ovanför och ljuskronan är i empir.

Kabinettet

108

Kakelugnen är ursprunglig från c:a 1760. Den inbyggda bokhyllan var tidigare en dörr ut till orangeriet. Det uppfördes c:a 1811 och byggdes om flera gånger för att slutligen rivs 1993. Ovanför soffan hänger ett porträtt av C. F. Brander (1705-1779) föreställande Thure Gustaf Rudbeck (1714-86). Han är här dekorerad med svärdsorden, vilken han blev kommendör med stora korset av 1762. Hans valspråk löd: ”Trogen undersåte, god, redlig medborgare.” De fem små aquatintgravyrerna med rytteristrider är gjorda i slutet av 1600-talet efter den tyske konstnären G. P. Rugendas (1666-1742). De har tillhört Säfstaholms-samlingen som var den största privata konstsamlingen som funnits i Sverige. Den skapades av greve Gustaf Trolle-Bonde af Björnö under 1800-talets första hälft. Hans barnbarn Elisabeth gifte sig 1907 med Gustaf Rudbeck och hade tavlorna med sig in i boet. Landskapsmålningen av kammarherren Thure-Gabriel ”Babel” Rudbeck

(1906-87) visar utsikten från Tunberget med Stockholms kyrktorn i fonden. Därunder hänger en skiss från början av 1900-talet som visar Edsberg från sjösidan, notera orangeriet till höger! Skissen och porträttet till vänster är målade av dottern i huset Gunilla af Klercker, f. Rudbeck (1882-1970). Porträttet är målat 1902 då hon just börjat sina studier på Konstakademin där hon undervisar i porträttmåleri av Oscar Björk. Blomsterstillebenet är utfört av Märta Rudbeck (1882-1933). Det lilla trycket ”Das Johannisfest der Schweden” visar svenska soldaters midsommarfirande någonstans i utlandet. Sverige deltog i det andra napoleonkriget 1812-14. Vid midsommar 1813 befann sig Skaraborgs regemente i Rostock i Pommern. I kriget stred Claes Reinhold Rudbeck som hade börjat sin militära bana just i Skaraborgs regemente. Kanske var han med i midsommarfirandet som vi ser på bilden? Möbleringen är i Karl Johan, takampeln är i empir.

Blå Salongen

102

Per Alexander Rudbeck låter c:a 1810 inreda ”Stora Förmaket” i sengustaviansk stil med klara drag av empire. Väggarna målas azurblå medan dörröverstycken och hörndekorer görs i grisaille. Oftast utförs dessa efter franska mönsterböcker eller schabloner som avslutas på fri hand. Då tillkommer en ny kakelugn, de väggfasta trymåerna och ljuskronorna medan den danska empiremöbeln placeras här under 1930-talet. Eldskärmen framför kakelugnen var broderad av Malla Montgomerie-Silfverstolpe. Originallet, som är mycket trasigt, förvaras i Edsbergsarkivet och har ersatts av en förenklad kopia. Byrån är gustaviansk och det är även det lilla tebordet som tyvärr förlorat sin porslinsbricka. Blombordet är tillverkat i slutet av 1800-talet på Gustavsberg. Reinhold H. J. Rudbeck (1871-1957) gifte sig 1902 med Dagmar Odelberg (1881-1936) vars far ägde Gustavsbergs bruk.

Porträtten visar fyra generationer Rudbeck vilka alla ägt Edsberg. Generalmajoren, Överståthållaren och Landshövdingen friherren Thure Gustaf

Rudbeck (1714-86) visas som lantmarskalk med lantmarskalkstaven i handen. Det var titeln på Riddarhusets talman, vilket Thure Gustaf var under riksdagen 1765-66. Målningen är utförd av Jakob Björck (1727-93). Överstekammarjunkaren Per Alexander Rudbeck (1762-1832) var riddare av Svärdsorden, kommandör av Vasaorden och kommandör av Nordstjärneorden. Som ceremonimästare i Kunglig Majestäts Orden hade han rätt att bära serafimerordens uniform, vilket han gör på målningen av Per Krafft d. y. (1777-1863). Majoren och hovmarskalken Claes Reinhold Rudbeck (1791-1874) var riddare av Svärdsorden och har på bröstet även Karl XIV Johans medalj. Porträtt av Per Södermark (1822-89). På tavlan från 1865 håller han i sitt testamente där han överlåter Edsbergs gård till sin son. I bakgrunden syns en tavla föreställande Stora Huset på Edsberg. Hans son, fil. dr., hovmarskalken och riddaren av Nordstjärneorden Reinhold C. G. Rudbeck (1825-1915), är porträtterad 1911 av dottern Gunilla af Klercker (1882-1970).

tillbaka

Gula Salongen

103

”Mindre Förmaket” är ursprungligen friherrinnan Magdalena Rudbecks (f. von Mentzer 1726-1809) sängkammare. Redan under hennes levnad blir det ett sällskapsrum och kallas nu Gula Salongen. Medaljongen är gjord efter hennes dödsmask av J. N. Byström (1783-1848) som var elev till Sergel och senare blev kunglig statybildhuggare. Det lilla dampporträttet av Jonas Forsslund (1754-1809) visar henne på ålderns höst. Ovanför hänger en målning av Alexander Rudbeck (1829-1908) som föreställer hans svägerska Ida Rudbeck (1838-1922, f. von Essen, gift med Reinhold C. G. Rudbeck). Hon står sorgklädd i det rum vi är i nu. Hon tittar på ett litet porträtt som visar hennes döde far, greve Gustaf Adolf von Essen (1803-74). I tavlan finns också ett dampporträtt på väggen. Det föreställer Malla Silfverstolpes mor, Charlotte Montgomerie (1753-82 f. Rudbeck), klädd i svenska dräkten.

Edsbergs siste private ägare, kommendören av Vasa- och Nordstjärneordnarna, överstekammarherren Reinhold H. J. Rudbeck (1871-1957), är porträtterad av Bernhard Österman 1930. Han visas

som Gustav V:s 1:e hovmarskalk och håller i hovmarskalkstaven. Den strålomgivna och krönta skölden bär kronprins Gustavs monogram. Den blivande Gustav III vigdes 1766 vid den danska prinsessan Sofia Magdalena. Då de anlände till Stockholms län mottogs de av landshövdingen och passerade under en äreport vilken pryddes av deras sköldar. Hennes sköld hänger i Stora Jungfrukammaren. Dörröverstyckena har tillhört Fähuskammarens utsmyckning en trappa upp. Empirljuskronan kommer från Lilliecreutzska Åminne bruksgård i Småland. Sittmöbelen är i Karl Johan. Det är även toalettspiegeln, som är av s. k. ”Psyke”-modell, och trymån mellan fönstren. Den blå rokokosoffan är från mitten av 1700-talet och fransk. Den har tidigare tillhört hertiginnan av Genua. Det lilla ekskåpet från tidigt 1700-tal är i barock och har fått sin benställning av gårdssnidaren Eriksson i slutet av 1800-talet. George Christopher Eimmarts (1638-1705) stora kopparstick är efter Ehrenstrahls plafondmålning i Riddarhuset från 1674. Kakelugnen i empiri är från c:a 1810.

Gula Salongen, tidigare Röda förmaket, är iordningställt för bröllopet mellan Gunilla Rudbeck och Fredrick af Klercker den 3 augusti 1912. Fotograf okänd.

Vigselrummet

104

Från början är detta ett kabinett som kompletterar fru Rudbecks sängkammare, idag kallat Gula Salongen. Här har hon hela 63 st mindre tavlor, glasa- de och i gulddramar. Det är mestadels gravyrer men också några broderade tavlor. 83 år gammal somnar hon in 1809. Malla Silfverstolpe berättar:

”Cabinettet där innanför var klädt med svart och upplyst med vaxljus: där stod likkistan, som uttogs av Edsbergs bönder och kiördes till Kyrkan eskorterad af alla Edsbergs underhafvande, och alla där samlade barn och barnbarn; det var en vacker vintereftermiddag omkring kl. 4.”

Den öppna sandstensspisen, med elegant huggen rokokoinramning är ursprunglig. Målningen ovanför är kinesisk medan väggarnas nio tapetfält av gyllenläder, med kinesicerande motiv, är tillverkade i Sverige. De är hallstämplade 1742. De olika fälten hör inte ihop och är inte utförda för detta rum. Troligtvis sätts de upp vid en ombyggnad 1875. Då får rummet tredubbel panelhöjd. Efter det kallas det för Oxenstiernska rummet. Kanske har väggfälten tillhört det gamla Oxenstiernska huset, så som är fallet med tapeterna i Fähuskammaren en trappa

upp. Därifrån kommer den rektangulära oljemålningen som ursprungligen varit ett dörröverstycke. Bordet i rokoko är från 1700-talets mitt. Skrivbyrån är i senbarock från första hälften av 1700-talet. Det gäller även bänken och Queen Anne-stolarna som är förlagor till de nytillverkade i Salen. Uret i nyrokoko är i brännförgyllt brons från slutet av 1800-talet. Ovan byrån hänger en laverad tuschteckning som visar ett aldrig utfört förslag till portal av Per Estenberg från tidigt 1800-tal. Ljuskronan är gustaviansk.

Bilden visar friherrinnan Margaretha Rudbeck omkring 1950. Foto: Hammarskiöld.

tillbaka

Stora Jungfrukammaren

111

Härifrån hade jungfrurna nära till Fru Rudbecks rum om hon ville dem något. Idag är funktionen och inredningen en annan. Matsalsmöbeln tillverkades 1902 av snickarmästare Lorang vid Gustavsborgs bruk som bröllopspresent till Reinhold H. J. Rudbeck och Dagmar Odelberg då de som nygifta bosatte sig i Västra Flygeln. Stolarna är kopior efter en äldre stol som tidigare fanns på Edsberg. Fågeltavlorna är kopior ur Olof Rudbeck d.y:s ”Portföljen” som hörde till ”Fågelboken”. Den strålomgivna och krönte skölden bär kronprinsessan Sofia Magdalenas monogram. Golvspegeln i empir är från första hälften av 1800-talet. Ljuskronan är oskariansk från slutet av 1800-talet. I vitrinskåpet visas fynd

från Edsberg och övriga Sollentuna. Det lilla porträttet i olja visar drottning Sofia Magdalena (1746-1813) och är tillskrivet Lars Henning Boman (ca 1720-efter 1789). Förmodligen är det utfört under 1780-talets senare del. Som änka bosatte sig drottningen om somrarna på Ulriksdal. Som god granne gästade hon änkan Rudbeck här på Edsberg, första gången redan 1793. Malla berättar:

”en dag gjorde hon därifrån ett besök till fru Rudbeck, som hon alltid satt värde på. Det var en stor heder och glädje för den goda Gumman, som hade tillgifvenhet för Gustaf III:s öfversedda maka... Malla fick niga och kyssa på kjortelen.”

Kronprinsparet Gustavs och Sofia Magdalenas sköldar

”Till befästade af ett vänskapligt förhållande mellan Sverige och Danmark” förlovades kronprins Gustav (III) med den danska prinsessan Sofia Magdalena i tysthet 1751. Samma år skulle de bägge fylla fem år. Som Mösspartiets ledare och lantmarskalk (talman på Riddarhuset) 1765-66 kom Thure Gustaf Rudbeck på Edsberg att spela en aktiv roll i att bröllopet kom till stånd. Rudbeck och hans parti ansåg det fördelaktigt att knyta nära band till Danmarks hov. Kung Adolf Fredrik hyste dock betänk-

ligheter och försökte lirka sig ur överenskommelsen, bl. a. med hänvisning till kronprinsens ungdom och den stora kostnad ett bröllop skulle föra med sig. På detta svarade Rudbeck ”att Kungl. Maj:ts trogna undersåtar skulle med glädje sammanskjuta det som till förmälningen rikligen behövdes”. Efter starka påtryckningar gav kungaparet motvilligt vika och förlovningen kungjordes den $\frac{3}{4}$ 1766.

Bröllopet stod i Köpenhamn med brudens bror som ställföreträdande brudgum. När Sofia Magda-

lena sedan anlände till Helsingborg sågs de nygifta för första gången. Därifrån gick färden landvägen över Göteborg mot Stockholm. I varje stad hälsades de nygifta med festliga dekorationer, musik och hyllningstal. När paret anlände till Stockholms län den 26/10 1766 mottogs de vid Stäket. Händelsen beskrevs i "Inrikes Tidningar":

"Wid Gräntsen af Stockholms Län war en därstädes wäl inrättad Äre-Port upbygd, som med åtskillige Decorationer och förgylningar war utzirad, på ena sidan Hans Kongl. Höghets och på den andra sidan Hennes Kongl. Höghets Kron-Prinsessans höga Namn uti en förgylld Sol, blått Fält och med Krona öfwer beprydd, hwarest Deras K:gl. Högheter af Landshöfdingen Nordenstam under Canonskott samt Musique af Pukor och Trompeter ifrån Äre-Porten emottogs, och behagade uti en därtill utsedd Kongl. Echaloupe låta föra sig öfwer Sundet wid Stäke..."

Trots att sköldarna är tillverkade för ett enda specifikt tillfälle är de solitt byggda av furu som förgyllts. Vem som ritat dem är okänt men tre arkitekter framstår som tänkbara. Erik Palmstedt, som utförde bröllopsdekorerna inne i Stockholm, Carl Fredrik Adelcrantz som arrangerade bröllopsfestligheterna eller Olof Tempelman som vid denna tid

gick i lära hos Adelcrantz. Efter den högtidliga ceremonien vid Stäket hamnade sköldarna på vinden i Sollentuna kyrka. När kyrkan renoverades 1902 "återupptäcktes" de och skänktes av församlingen till baron Reinhold C. G. Rudbeck. Sköldarna förvarades sedan på olika ställen, bl. a. i Gula Salongen. Då Sollentuna köping 1947 uppfört ett nytt kommunalhus, skänktes de dit av sonsonen Reinhold R:son Rudbeck. Sköldarna uppsattes dock aldrig utan hamnade på vinden där de "återupptäcktes" för andra gången 1985. Donatorn önskade då att de skulle återföras till Edsberg. Efter att ha renoverats satt de 1985-99 i matsalen på Star Hotel.

Anknytningen mellan kronprinsparets bröllop och Thure Gustaf Rudbeck ger en extra dimension åt sköldarnas nuvarande placering. Som änka bodde Sofia Magdalena om somrarna på Ulriksdal. Redan 1793, året efter mordet på Gustav III, gästade hon Thure Gustafs änka Magdalena på Edsberg. Även om deras män hade varit hårda politiska motståndare umgicks änkorna som goda grannar. Här på Edsberg utdelas varje år "Sofiapriset", en hedersbelöning inrättad 1985 för insatser inom kulturområdet. Priset består av en miniatyrkopia i brons av Sofia Magdalenas sköld.

Olof Rudbeck d.y. och hans fåglar

Olof Rudbeck d. y. (1660 -1740) var son till professorn mm i Uppsala, Olof Rudbeck d. ä. och far till Olof Rudbeck d. yngste vilken i sin tur var far till Thure Gustaf Rudbeck som lät uppföra Stora Huset 1760. Då Thure Gustaf är endast ett år gammal dör fadern och han kom att uppfostras i farfaderns hus. Han studerade under informatorer, en av dessa skall ha varit Linné, och vid Uppsala universitet men övergick redan i tonåren till den militära banan.

Farfadern Olof Rudbeck d. y. var naturhistoriker och språkforskare, professor i medicin och rektor för Uppsala universitet. Rudbeck var en pionjär inom botanik och ornitologi, och adlades 1719.

Rudbeck höll de första ornitologiska föreläsningarna i Sverige 1727-1731. Dessa föreläsningar höll han utifrån den bok han själv skrivit om Sveriges fåglar. Boken, som brukar kallas "Fogelboken" påbörjades redan 1693 men gavs aldrig ut. Den tillhörande s.k. portföljen omfattar 35 akvareller och gouacher av fåglar i naturlig storlek. Både Olof Rudbeck d.y. och Anders Holtzbom tecknade och målade för verket, men det framgår inte vem som

är upphovsman till de enskilda bilderna i portföljen. Det för tiden unika var att man avbildade nyss skjutna exemplar av fåglarna vilket medförde att bilderna blev korrekta. Charles de Geer på Leufsta bruk köpte Fogelboken och portföljen av Olof Rudbeck d.y. ca 1739-40. Sedan 1985 ingår volymerna i Uppsala universitetsbiblioteks samlingar. Båda volymerna har utgivits i faksimil av René Coeckelberghs förlag 1986. Fågeltavlorna här är kopior ur portföljen.

När Linné 1728 kom till Uppsala för att studera var han ett tag inneboende hos Rudbeck som även blev mentor för honom. När Linné senare namngav växter skrev han i ett brev till Rudbeck 29/7 1731:

Jag har valt en ädel blomma för att påminna om Edra meriter och de tjänster Ni har gjort, en högväxt blomma för att ge en uppfattning om Er statur; och jag ville att den skulle vara en som förgrenade sig och som blomstrade och satte frukt fritt, för att visa att Ni odlade inte bara vetenskap utan också humaniora. Dess strålblommor skall bära vittnesbörd om att Ni lyste bland de lärde som solen bland stjärnorna; dess perenna rötter skall påminna oss

om att varje år ser Er leva igen genom nya verk. Som våra trädgårdars stolthet skall Rudbeckia odlas runt om i Europa och i fjärran länder där Ert ärade namn länge måste ha varit känt. Mottag denna blomma, inte för vad den är utan för vad den kommer att bli när den bär Ert namn! Rudbeckia skall bevara Edert ärorika namn!

Rudbeckia

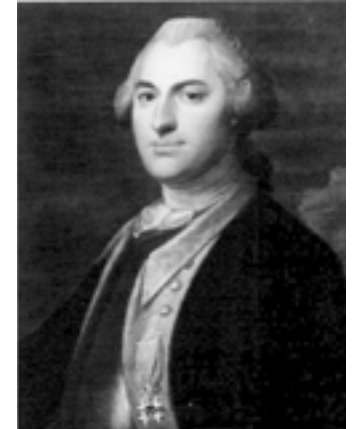
Olof Rudbeck den äldre 1630 – 1702.

Olof Rudbeck den yngre 1660 – 1740.

Olof Rudbeck den yngste 1690 – 1716.

Thure Gustaf Rudbeck 1714 – 1786.

Handkammaren

110

Förr fylldes rummet av uppassare, kökspersonal, matos och klirr från glas och porslin. På grund av brandfaran fanns nämligen ingen förbindelse mellan Köket och Salen. Istället bars maten över gården och placerades här i en nu borttagen varmhållningsugn. I hyllorna, ett s.k. porslinskök, fanns förr Thure Gustaf Rudbecks Mariebergsservis och ostindiska serviser. Luckan i golvet leder till ett utrymme med mycket låg takhöjd. Det fungerade som närskafferi och vinkällare. Det stora handkammarskåpet är tillverkat av gårdssnidaren Ericsson. Väggspegeln i empir är från första hälften av 1800-talet och satt tidigare i Gula Salongen. Bordet framför är i barockstil från 1800-talet. Det har Husgerådskammarens stämpel och har tillhört Karl XV på Ulriksdal. Kubbstolen i furu har inskriptionen:

”Växt 300 år på Edsbergs mark. Fälld år 1942 åt Förste Kamm. Friherre R Rudbeck. Av Skogvaktare A. Carlsson.”

Takkronan i gjutjärn, med förgyllda bronspar-tier och vinranksdekor, hängde tidigare på Mariebergs fideikommiss i Grödinge, vilket tillhört den

Rudbeckska släkten. År 1829 ärvde Claes Reinhold Rudbeck Marieberg. När hans sonson Claes Rudbeck sålde gården 1916 kom en del föremål till Edsberg.

tillbaka

Edsbergs kärrspruta

Det här är en unik pjäs, det är den ursprungliga brandsprutan på Edsberg. På dess sida står det Edsberg och T. G. R. Det står för Thure Gustaf Rudbeck som 1760 lät uppföra Stora Huset på Edsberg. Om han skaffade sprutan så fort huset stod färdigt vet vi inte men förmodligen kom den hit senast omkring 1770. Då brinner nämligen granngården Sollentunaholm ned till grunden. Ägaren von Axelsson var som hattanhängare politisk motståndare till Rudbeck som var mösspolitiker. Det hindrade inte att Rudbeck lät fälla och skänka timmer till en ny byggnad på Sollentunaholm. Det var säkert en oerhörd hjälp för von Axelsson, för vid den här tiden fanns ingen brandförsäkring. Det var inte förrän 1782 som det första brandförsäkringsbolaget inrättades och det dröjde ända till 1861 innan Edsberg första gången brandförsäkrades. Då ansågs kärrsprutan med två slangar och fyra spannar vara tillräckligt skydd.

Det här är en så kallad kärrspruta vilket betyder att den var mobil. Den kunde dras av några man eller av en häst. För att använda den krävdes tre man, två som pumpade, via en stång som nu saknas, och en som riktade sprutmunstycket. Sedan behövdes en kedja av folk som langade vatten i spannar för att fylla på

behållaren. När kärrsprutan var ny var den det bästa brandsläckningsredskapet som gick att få. Uppskattningsvis nådde vattenstrålen mellan 5-7 meter. Som komplement fanns mindre handsprutor som också kallades assurancesprutor. Det beror på att det längre fram i tiden var ett krav från försäkringsbolagen att sådana fanns, annars gällde inte försäkringen. En sådan spruta hänger på väggen. Spannarna som användes var av läder och hade den fördelen jämfört med metallhinkar att de inte blev så varma att man brände sig.

Har den här kärrsprutan någonsin använts? Förmodligen har den det, i februari 1799 brann den Västra Flygeln. Det vore konstigt om man inte då försökte hejda elden med alla brandredskap som fanns att tillgå. Nu hjälpte det inte för huset brann ned helt! Troligen var det svårt att få fram tillräckligt med vatten mitt i vintern. I början av 1900-talet placerades kärrsprutan i det gårdsmuseum som familjen Rudbeck sammanställde i Stallet. När Sollentuna kommun köpte Edsberg 1955 ingick kärrsprutan. Efter att ha fått stå på brandstationen under många år har den nu kommit tillbaka till Stora Huset.

Edsberg
T.G.R.

Skrivkammaren

105

Detta lilla rums ursprungliga användning är osäker. Förmodligen har det varit en jungfrukammare. Då stod här en rund kakelugn i ena hörnet vilket syns i golvet. När Malla Silfverstolpe som moderslös flyttar in på Edsberg 1783 blir detta hennes barnkammare. När hon vuxit till sig lite får hon flytta in i mormor Magdalenas rum där de båda sover. Då är det istället här som Magdalena har sin byrå, sitt skrivbord och alla dokument och affärspapper som rör gårdens drift. Då kallas det Skrivkammaren. Det fanns bara en ingång men i början av 1800-talet tas dörrar upp till både Vigselrummet och Fru Rudbecks kammare. Under delar av 1900-talet var det kokerskans rum. Åren 1959-63 var det Johan-Gabriel Rudbecks sängkammare. Kungaparets porträtt skänktes av dem till Turebergsskolan, nuvarande Johansson skola. Ursprungligen kröntes ramarna av kungliga kronor. Dessa stals då tavlorna hängde i det folkskolemuseum som under några år på 1990-talet inrymdes i Röda skolan i Norrviken. Taklampan är gjord av Thure-Gabriel "Babel" Rudbeck (1906-87), konstnär och inredningsarkitekt.

Han har använt ett kopparstick efter Ehrenstraahls plafond "Svea omgiven av dygdernas rådslag" i Ridarhuset, utförd 1669-75. På väggen finns av Babels hand även en akt och ett självporträtt där han även utfört ramen.

Nedre Lilla Stenfarstun

112

Ett stycke in i Nedre Lilla Stenfarstuns golv ligger en helt avvikande sten. Det är det översta trappsteget i en källartrappa. Den sätts igen samtidigt som en dörr in till Fru Rudbecks rum och ytterligare en dörr in till Stora Jungfrukammaren tas upp. Det görs efter det att Reinhold C. G. Rudbeck blir ny ägare till Edsberg 1863. Tidigare var enda vägen in till Fru Rudbecks rum via Lilla Jungfrukammaren. Under trappan upp till övervåningen finns ett litet förrådsutrymme. Den västra fasta flygeln inreds till bostad åt Reinhold R:son och Margaretha Rudbeck 1931. Då tillkommer väggarnas marmoreringsmålning.

Fru Rudbecks rum

106

Från början är det tänkt som ett sovrum för något av barnen, men blir snabbt Fru Rudbecks rum. Magdalena Rudbeck (f. von Mentzer 1726-1809) tycker att hennes sängkammare, nuvarande Gula Salongen, är för stor och kall varför hon flyttar in sin säng i detta rum. Här kommer också hennes dotterdotter Malla Silfverstolpe (f. Montgomery 1782-1861) att växa upp. När Mallas mamma dör flyttar hon 1783 som ettåring till mormor och morfar. Hon får efter ett tag dela rum med mormor Magdalena. De sover i varsin blårandig säng, mellan fönstren står Mallas skrivbyrå på vilken det står ett litet reseur, ovanför hänger en spegel och i fönstren har de var sitt toalettbord. I ett hörn står en bokhylla, i ett annat hörn står ett bord med marmorskiva. Rummet kallas under den här tiden Mallas Kammare.

Efter att mormor dött 1809 och Malla flyttat till Uppsala fungerar rummet under lång tid som gästrum kallat Lilla Sängkammaren. 1931 blir det istället matsal åt det nygifta paret Reinhold R:son Rudbeck (1904-98) och Margaretha (f. Wiens 1910-2007). Då byggs den västra fasta flygeln om till en separat bostad. De flyttar ut till Västra Flygeln 1959 och 1979 lämnar de Sollentuna för Stockholm. Därefter har ingen rudbeckare bott på Edsberg. Den sengustavianska polykroma kolonnkakelugnen är från ca 1810. Dörren till Nedre Lilla Stenfarstun har tagits upp och ett fönster mot gården satts igen.

[tillbaka](#)

Lilla Jungfrukammaren

113

Som hörs på namnet bodde här en jungfru i bekväm närhet för Fru Rudbeck i rummet intill. Ursprungligen är man tvungen att gå igenom detta rum för att komma till Fru Rudbecks rum. I slutet av 1700- och början av 1800-talet bor Mallas barnsköterska Maja här. Här står också Mallas klädskap. När Reinhold R:son och Margaretha Rudbeck sätter bo 1931 låter de installera sitt kök här. Det är för sin tid toppmodernt med rostfria bänkar och diskho, linoleummat samt elektrisk spis. I den inre delen av rummet byggs skafferi. Rummet återställs 1999.

Köket

118

Köket var ursprungligen en stor jungfrukammare. Enligt en muntlig tradition fanns, på grund av brandfaran, ingen förbindelse inomhus mellan köket och den övriga bottenvåningen. Man ska ha varit tvungen att gå med maten från Kråkfurstun till huvudporten och sedan in till varmhållningsugnen i Handkammaren. Av originalritningen framgår att det trots allt skall ha funnits en öppning där den lilla toaletten finns idag. Där serveringsskåpet står idag fanns två små valv för att bära upp en nu borttagen trappa. Likadana valv finns kvar i Smatten och i den lilla toaletten. En ritning från tidigt 1800-tal redovisar ingen öppning och att trappan är borta. När Reinhold C. G. tar över Edsberg gör han sto-

ra förändringar. Bland annat blir den del där serveringsskåpet står avbalkat till en korridor och dagens öppning in till den övriga våningen tas upp ca 1863. I takt med ändrade seder och bruk, och inte minst ett allt mindre antal jungfrur, förändras rummets användning. Efter Reinhold C. G:s död 1915 görs Handkammaren om till Rustkammaren. Samtidigt blir detta ett serveringsrum som övertar Handkammarens funktion. När familjen Rudbeck flyttar ut till Västra Flygeln 1959 flyttar Sveriges Radios musikinstitut in. Margaretha Rudbeck engageras som husmor och här serveras eleverna lunch fram till mitten av 1990-talet. Då installeras ett cateringkök till den uthyrning av paradvåningen som startas.

Kråkfarstun

120

Denna ingång var fram till 1864 tjänstefolkets enda. Förmodligen är det den relativa enkelheten innanför dess portar som givit namnet. Uttrycket kan jämföras med kråkfötter, kråksång och kråkslott eller att sätta sin kråka under något. Till det yttre är den lika påkostad och elegant som de övriga två portarna med sina överljus med hylla för talgljus. På insidan finns ingen utsmyckning utan rummet har fungerat som vindfång och passage. När ytterligare en port för tjänstefolket tas upp på den östra sidan 1864 blir Kråkfarstun uppdelad i två rum. En liten farstu och därinnanför ett skafferi till vilket en nu igensatt dörr togs upp från Köket. Detta utrymme kunde nås även från Stora Köket. Kråkfarstun återställdes 1994. Både porten och kalkstensgolvet är ursprungliga från 1760. Garderoben som är ekådringsmålad är tillverkad av gårdssnidaren Eriksson ca 1900.

Annas rum

123

Som så många andra rum i Stora Huset är detta en Jungfrukammare. Ida Leuhusen (f. Rudbeck 1876-1963) berättade för sitt syskonbarn Fredrik Rudbeck:

”I Faster Idas barndom fanns det sju jungfrur på Edsberg: kammarjungfrun (som städade åt Farmor och dessutom bl a. sydde barnkläder), frökenjungfrun (som städade åt flickorna och hjälpte till med syning mm.), husan (som serverade och diskade), tvätterskan, gångerskan (som hjälpte till med allt möjligt) mamsell och köksan.”

Det var i detta rum som den sista i raden av dessa kvinnliga tjänsteandar bodde. Hon hette Anna Nilsson och började som barnjungfru omkring 1920. Med åren fick hon ändrade arbetsuppgifter och den sista tiden var hon Reinhold H. J. Rudbecks alltiallo. Hon både lagade maten och serverade den sedan i Salen där Reinhold som änkeman satt ensam i smoking. Först efter hans död 1957 flyttade Anna ut. Kachelugnen är från slutet av 1800-talet.

Toaletten

115

Det som nu är ett toaletterum med wc är ursprungligen en ouppvärm� garderob med samma indelning i två mindre utrymmen som idag. Här förvaras Thure Gustaf Rudbecks kläder, skor, peruker och andra bruksföremål. Här hänger alla hans sidenrockar, uniformer och svenska dräkten. Den senare skapad av Gustav III som en enhetlig klädsel för adels- och borgarståndet, i ett försök att minska deras lyxkonsumtion av importerade varor. Den enda möbeln är en betsad skrivbyrå. Från det som i dag är wc:t gick en dörr in till Sängkammaren, en ut till våra dagars Garderoben (där då hans kammartjänare sov) samt en där dagens wc-dörr sitter. När stora förändringar görs 1863-65 flyttas dörren in till Sängkammaren och dörren till Garderoben till sina nuvarande lägen.

Garderoben

114

Detta är först ett bostadsrum för Thure Gustaf Rudbecks kammartjänare. Härifrån kan han snabbt komma in till Sängkammaren om hans tjänster behövs. I bouppteckningen från 1786 är den enda möbeln en ståndsäng. Det är en fristående och ofta hopfällbar säng. I den halvrunda nischen står då en kakelugn. Kammartjänaren är polack och heter Wojtnick. Thure Gustaf träffar honom då de deltar i det Pommerska kriget 1757-62. Wojtnick blir en verklig trotjänare. När Gustav III sätter igång sin statsvälvning 1772 är Rudbeck den ende som gör något egentligt motstånd. Han blir fångslad och

sätts i arrest på Stockholms slott. Wojtnick får inte komma in till Rudbeck men stannar i rummet utanför. När man försöker köra bort honom lägger han sig på tröskeln och säger att man bara kan få bort honom med våld, eftersom han vet att han husbonde behöver honom! När Rudbeck släpps efter några dagar återvänder de båda till Edsberg. När Wojtnick och hans fru är gamla och orkeslösa uppförs en ”nådejonsstuga” åt dem 1809. Det är Grindstugan där de får bo till sin död. Köksporten tas upp 1863 och detta blir ett genomgångsrum och fungerar samtidigt som tjänstefolkets garderob.

[tillbaka](#)

Köksfarstun

116

Ursprungligen finns inte köksporten och således inte heller Köksfarstun. När Reinhold C. G. Rudbeck 1863 tar över Edsberg sätter han igång omfattande ombyggnader. Han låter flytta Stora Köket en fönsteraxel mot norr. På så sätt kan en port tas upp centrerad mitt på den östra fasaden. Den port som sitter här är huvudporten från 1760 med sitt ursprungliga lås och handtag. Som trappsteg ligger en kvarnsten. Förmodligen kommer den ifrån Edsbergs väderkvarn som stod där St:Eriks kyrka idag ligger. Den är känd från 1642 och revs 1878.

Kökstrappan

119 A-B

Där det nu finns en gång mellan Stora Köket och Garderoben fanns den öppna spishällen där all mat tillagades. Där trappan står fanns den ursprungliga bakugnen där allt bröd bakades. När Reinhold C. G. Rudbeck blir ny ägare 1863 låter han flytta det stora eldstadskomplexet några meter. Detta för att kunna installera en trappa för tjänstefolket så att de enklare ska kunna nå de östra rummen på våning 1 trappa. Han skissar själv på en traditionell svängd trappa men fastnar sedan för den spiraltrappa som fortfarande finns kvar. Samtidigt monteras skjutdörren in för att hindra slammer och matos från att nå ovanvåningen. Skjutdörren är en ovanlig nyhet på det sätt som den används här. För att få in dagsljus placeras fönster högt upp mot Köksfarstun. På väggen i trappan sitter en utfällbar torkställning där kökshanddukarna hängdes på tork.

Stora Köket

117

Från början ligger köket en fönsteraxel längre söderut. När Reinhold C. G. Rudbeck blir ny ägare 1863 sätter han igång flera stora ombyggnader. För att kunna placera en Köksport centrerad på östra fasaden och skapa plats för en trappa låter han därför flytta köket. Hela bakugnen rivs och byggs upp på ny plats. Dottern Ida (1876-1963) berättar att det ofta kommer tiggare eller luffare. Ibland så många som 10-12 om dagen! De får alltid ett mål mat och dessutom bröd att stoppa i ränseln. Höst och vår brukar man baka särskilda ”vandrarebröd” som hängs upp på stänger i kökstaket. Samtidigt installeras nymodigheten järnspis. Tidigare har all mat tillretts över öppen eld. Nästa stora ombyggnad sker 1931. Då installeras elspis, rostfri diskho och arbetsbänkar framför fönstren. I mitten av 1990-talet tas detta bort och en ny köksinredning monteras på norra väggen.

Magnus Rudbeck och fröken Anna Nilsson, hunden Pluto. Foto: Per Olow Lennart 1943.

Lakejkammaren

121

Lakejens uppgift är att servera och stå till tjänst med allmän upppassning. Han är ofta elegant klädd då han tjänstgör vid fester och högtider. Hans rum är från början större, även det som nu är Skafferiet ingår i Lakejkammaren. Att här bor flera personer visar bouppteckningen från 1786. Då finns här följande: 3 utdragssoffor (sängar), 1 bord, 7 bolster med fjädrar, 4 huvudkuddar (varav en fylld med hår) och 3 västgötatäcken (vävteknik). När Per Alexander Rudbeck tar över 1810 delas rummet i två. En del blir matkammare, den återstående delen pigkammare. Modet att hålla sig med lakejer övergår till att man alltmer använder kvinnlig personal. Pigorna, senare kallade jungfrurna, därefter husorna och till sist hembiträderna, tar över. Det är förmodligen både billigare att avlöna och föda unga kvinnor än män. Vid Reinhold C. G:s ombyggnation 1863-65 blir bägge rummen jungfrukammare och har då varsin kakelugn. 1931 blir ena rummet skafferier medan Lakejkammaren fortsatt är en jungfrukammare.

Skafferiet

122

Ursprungligen är Skafferiet en del av Lakejkammaren. Omkring 1810 delas rummet av och här blir matkammare, den andra delen blir pigkammare. Från 1860-talet kallas de båda rummen jungfrukammare. Vid den tiden finns det sju jungfrur vilka alla ska ha var sitt rum. När Reinhold R:son Rudbeck och Margaretha Wiens 1931 gifter sig, byggs

Stora Huset om till 2-familjshus. Då inreds ett skafferier här för hans föräldrars, Reinhold H. J. och Dagmar Rudbecks hushåll. De behåller större delen av Stora Huset, de nygifta får nöja sig med den västra fasta flygeln. Antalet anställda i huset har minskat, kvar finns kammarjungfrun, kokerskan och husan.

tillbaka

Smatten

109 B

Ingången till Köket är ursprungligen placerad där den lilla toaletten ligger. Under ombyggnationer 1863-65 flyttas den till dagens läge och den glasade dörren sätts in. Dubbeldörren är tjänstefolkets väg in och ut till Salen. Under trappan finns förrådshyllor. Varje utrymme tas till vara. Taket är konstruerat som ett kryssvalv för att kunna bära upp tyngden av trappan ovanpå.

Oxenstiernska stenen

Det oxenstiernska vapnet med oxhornen tyder på att stenen ingått i riksskattmästaren Gabriel Bengtsson Oxenstiernas 1600-talsanläggning. Stenens utformning med en obearbetad nederdel berättar att stenen är menad att stå nedstucken i marken och att den inte varit placerad i en byggnad. Förmodligen är det en så kallad råsten som förr sattes upp för att markera en ägo gräns. När säteriet 1757 lämnar den oxenstiernska familjen och övergår i Thure Gustaf Rudbecks ägo har denne förmodligen känt ett behov av att markera sin närvaro genom att låta hugga in sitt "R".

Källaren:
Inre och yttre Saltvalvet

001-002

Inre och Yttre Saltvalvet hör tillsammans med Södra Källarfarstun till den äldre, oxenstiernska byggnaden uppförd under 1630-talet. Den enda avbildning som finns av det huset är från 1743. Där framgår tydligt att fönstren mot söder är desamma som idag. Ett av dem har fått ge plats åt den södra källarporten. Av teckningen framgår också att källaren då har en tillbyggnad mot väster. När Thure Gustaf Rudbeck 1757 låter riva det oxenstiernska huset behåller han källaren och bygger ut det nya huset mot väster över källartillbyggnaden. I det Inre och Yttre Saltvalvet är golven lagda med stortegel och taken kryssvälvda. I taken sitter smidda krokar. Där hängs slaktade djurkroppar och andra förnödenheter upp, oåtkomliga för skadedjur. På den stora huggkubben styckas köttet och i tunnorna förvaras salt sill. Sillen köps på skärgårdsskutorna som lägger till nedanför Edsbacka. Rummens namn kommer av att det är här som man förvarar den stora mängd

salt som behövs. Att salta kött och fisk är den främsta konserveringsmetoden. Stataren får en liten del av sin lön i kontanter, så kallad städja. Resten får han i natura, vilket kallas stat, det vill säga olika livsmedel och salt. På andra sidan källarfarstun ligger idag värmecentralen. Det rummet kallas Syltköket. Tidigare fanns där en öppen spis på vilken man tillagade all sylt, saft och äppelmos. I den västra delen av källaren finns ytterligare fem rum med tunnvälvda tak. Där förvarades sådant som tillretts i Syltköket, rotfrukter, drycker och ved. De nuvarande dörrarna till Västra och Södra Källarfarsturna är tillverkade av mjölnare Carlsson på Landsnora. Carlsson är en mångsysslare som driver både kvarn och såg men han är även finsnickare som gör möbler och båtbyggare som tillverkar ekor. 1924 friköper han Landsnora där han håller igång verksamheten till in på 1950-talet.

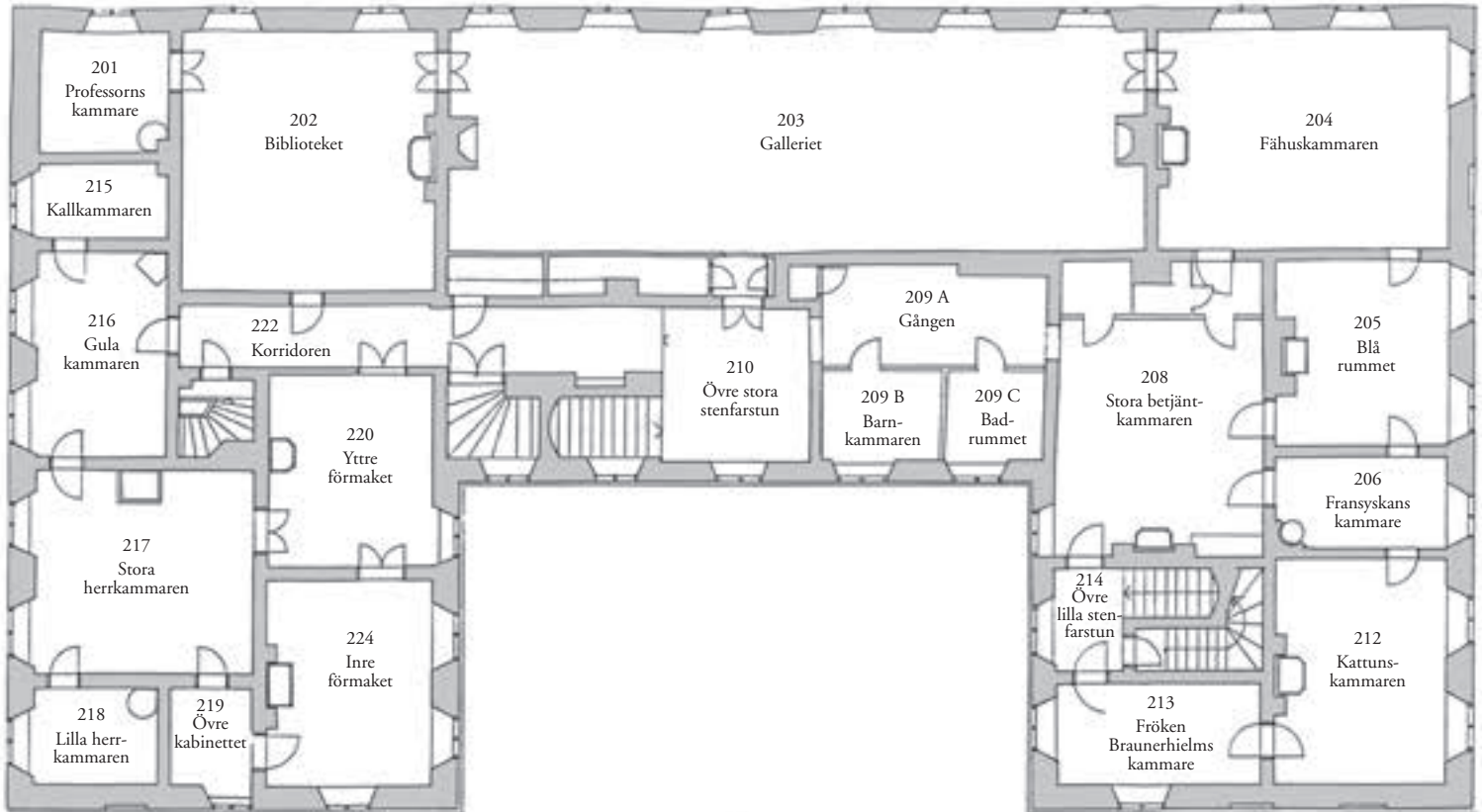

tillbaka

Övervåning

Klicka i planritningen för att komma till respektive rum.

Stora Betjäntrummet

208

Rummet kallas i bouppteckningen efter Thure Gustaf Rudbeck 1786 för Jungfrukammaren. Då bestod möbleringen av en stor gul säng som hade skuren dekor i form av fem blad. Jämte stod ett litet fyrkantigt divanbord. I bouppteckningen från 1830 används benämningen Stora Betjäntrummet. Möblemanget har nu förändrats till en simpel säng, en säng med hårbolster, en enmanssäng samt några stolar och ett litet bord. Här sov och arbetade de som passade upp familjens medlemmar vilka bodde

i rummen intill. Där toaletterna nu är placerade fanns ett par förrådsutrymmen. Möjligen stod där nattstolar, dvs. den tidens toaletter, för de gäster som övernattade i Fähuskammaren.

Tre av dörrarna är helfranska från tidigt 1700-tal. Förmodligen är de överflyttade från det hus Rudbeck lät riva för att uppföra dagens byggnad. Kakelugnen är från 1700-talets första hälft. Möbelgruppen är i rokokostil och biblioteksbordet i 1920-tals-klassicism.

Blå Rummet

205

År 1786 var Röda Kammaren, som rummet tidigare kallades, elegant möblerad för en dam med en spegel i förgylld ram, sex gamla stolar klädda med rött och vitt schaggtyg och två små fyrkantiga bord varav ett med en toalettspegel ovanpå. Elegantast var säkert sängen, en lit-en-tombeau eller sarkofagsäng. Himmeln bars upp av fyra hörnstolpar, de vid fotänden var betydligt lägre varför tygtaket sluttade kraftigt. Mellan stolparna fanns förhängen av rött

lärfttyg. För fönstren hängde rödrutiga gardiner och om solen eller månen lyste för skarpt kunde man dra ned rullgardiner. Allt det röda tyget har säkert givit rummet dess dåvarande namn.

Under senare delen av 1800-talet var rummet barnkammare och hade blå, närmast turkos, väggar varför det då kallades Blå rummet. Vid renoveringen 2000 återfick väggarna en blå kulör. Kakelugnen är ursprunglig från c:a 1760.

Fransyskans Kammare

206

Här bodde fransyskan Mlle Zelia som var guvernant åt Thure Gustaf Rudbecks barn och barnbarn under senare delen av 1700-talet. Att behärska franska var vid den här tiden närmast ett måste för högreståndsfamiljernas medlemmar. Malla Silfverstolpe berättar:

”...gumman Zelia var ett gammalt inventarium, som läste franska med flickorna.”

Hon sov i ett fyrstolpat sängställe som var grönmålat och hade omhänge av grårutigt lärfityg. Att sitta på fanns fyra gamla stolar klädda med vitt och rött schaggtyg och vid dessa stod ett fyrkantigt bord av lönn. Vid sängen hade hon ett litet betsat bord, för fönstret hängde inga gardiner, bara en rullgardin. Den vackra kakelugnen, med sina blå blomknippen mot vit bakgrund och på smäckra träfötter, är ursprunglig.

[tillbaka](#)

Kattunskammaren

212

I Kattunskammaren bestod möblemanget 1786 av en imperialsäng, en liten spegel med glasram, en liten betsad skrivsekretär, två små fyrkantiga furubord, sex holländska länsstolar och två rullgardiner. Sängen hade hög huvudgavel, något lägre fotgavel och kunde dras ut på längden. Omhänget av kattunstyg har gett rummet dess namn. Stolarna var mjukt svängda med genombruten rygg och böjda ben. Efter att Malla Silfverstolpe flyttat från sitt kära Edsberg 1809, blev Kattunskammaren hennes stående gästrum då hon återkom på besök.

Kakelugnen är ursprunglig från 1760 medan dörarna är från tidigt 1700-tal. Dörren ut till Fransyskans Kammare har till och med kapats kraftigt för att passa. Thure Gustaf Rudbeck var ingen rik man utan tvingades låna för att mäka med ett så stort och ståtligt bygge som Edsberg. Han vred och vände därför på varje riksdaler. Det är anledningen till att många detaljer från den oxenstiernska anläggningen tillvaratogs och nu återfinns i de mer privata rummen och i tjänstefolkens rum.

Fröken Braunerhielms Kammare

213

En syssling till Malla Silfverstolpe, Eva Braunerhielm, var en tid bosatt på Edsberg. Hennes kammare rymde ett fyrstolpat sängställe med omhänge, en omålade klaffbyrå, en stor och en liten valnötsbyrå, en brunmålad skrivsekretär, två armlänstolar stoppade med tagel i både rygg och säte samt sex enklare gula ryggstolar med lösa dynor. Armlänstolar betyder att de hade armstöd, dessutom stoppade var de säkert bland de bekvämaste i hela huset. Således allt vad en ung dam på 14 år kunde begära.

Knappt 100 år senare, omkring 1860-talets mitt, kallas kammaren för Koffertrummet. Reinhold C. G. Rudbeck som då tar över godset har tydligen ställt flera förvaringskistor här. När centralvärme installerades 1931 indelades det i två mindre rum och en stor garderob, kakelugnen revs då ut. Rumsvolymen återställdes 2000, de breda ursprungliga golvtiljorna ligger kvar. I väggen sitter ett inmurat kassaskåp ditsatt av Reinhold Rudbeck (1904-98).

Detta var det sista rum han disponerade efter det att familjen flyttat från Edsberg 1979. Så sent som 1993 flyttade han ur sitt kontor, samtidigt upphörde den då 236-åriga epoken med rudbeckar i Stora Huset å Edsberg.

Kalkkammaren

215

I detta rum, ett av de minsta och oansenligaste i Stora Huset, fanns ingen eldstad. Det måste ha blivit mycket kallt under stränga vinternätter vilket namnet understryker. 1786 förvarades här en mängd sängkläder i bekväm närhet till sovrummen intill. De smidda krokarna i taket har förmodligen fungerat som hållare till klädstänger. I bouppteckningen 1832 efter Per Alexander Rudbeck framgår att rummet då var garderob och möblerat med ett skåp och ett stort bord. Förmodligen var det här som hans gångkläder förvarades: en vargskinnspäls, en linnerock, en svart frack, tre par långbyxor av särskilda kulörer, fem bomullsvästar, tre vita västar av engelsk kypert, 28 finare skjortor, fyra grövre skjortor, ett par bomulls- och ett par vita ullstrumpor, ett par älghudshandskar samt två par stövlar.

Den sista att bebo rummet var fröken Gustafsson. Under 1930-40-talen kom hon årligen på besök för att under en månads tid ombesörja all sömnad för hushållet.

Gula kammaren

216

Rummet var ursprungligen något större genom att en del av Korridoren då fungerade som sängalkov. Eftersom den östra sidan av övervåningen var herrarnas avdelning var det förmodligen sonen i huset, Per Alexander, som där hade sitt gröna fyrstolpade sängställe med omhänge av rutigt lärfttyg. Han kunde lägga håret tillrätta genom att se sig i spegeln som var förgylld och hade två glas. 1786 var den dock trasig, kanske hade pappa Thure Gustafs fina spegel gått sönder och därefter letat sig hit. Det hade även ett gammalt brunlackerat bord, sex armryggstolar och två rullgardiner. Som nybliven ägare vidtar Per Alexander c:a 1810 en stor ombyggnad då rummet får sin nuvarande form. Garderobsinredningen är från tiden runt 1915, då och fram till att familjen

Rudbeck flyttade ut 1959 kallades det Syrummet. Anna Linnevall var åren 1912-16 kammarjungfru, hon berättar:

”När allt var färdigt på morgonen hade jag min plats på syrummet för att sy å laga. Senare sydde jag på maskin massor av kläder till krigsfångar. Fröken tog hem stora buntar tillklippt från stan, det var byxor å rockar å mössor. Jag gjorde all maskinsömmen, sen samlades damer en gång i veckan som sydde knapphål å knappar i plaggen.”

När rummet renoverades 2001 återfanns en gul ton på väggarna som återskapades. Kakelugnen är från c:a 1760 medan dörrarna med sina vackert smidda gångjärn och handtag är från tidigt 1700-tal.

tillbaka

Stora Herrkammaren

217

Här fanns 1786 inte mindre än tre fyrstolpade sängställen med omhängen av rutigt lärfttyg. Vidare fanns ett fyrkantigt furubord, en spegel med ram av glas, sex gula ryggstolar med lösa dynor, två par gardiner av rödrutigt lärft och rullgardiner. Rummet har förmodligen använts till gästrum. Vid större högtider då släkt och vänner samlades var behovet av bäddar stort.

Kakelugnen och den dubbla tredelade halvfranska dörren är i empir från ca 1810. Tapetdörrarna har troligtvis tillkommit i början av 1900-talet. Stora Herrkammaren är ett av få tapetserade rum i Stora Huset. Dagens tapet är en handtryckt kopia efter ett original från gården Olivehult i Östergötland och kan dateras till perioden runt år 1800.

tillbaka

Lilla Herrkammaren

218

I bouppteckningen 1786 står det för Lilla Kammar-
aren upptaget 2 st. rullgardiner. Någon övrig möb-
lering fanns inte. De knappa uppgifterna kan ändå
vara till nytta. Att det funnits två rullgardiner be-
rättar att det funnits två fönster. Av den ursprungli-
ga ritningen framgår däremot att det här bara skall
finnas ett fönster och ett blindfönster. Blindfönst-
ret öppnades först 2001. Antagligen kom den av-
delning i två rum som markeras på ritningen, idag
Lilla Herrkammaren och Övre Kabinettet, inte till
utförande. Förmodligen var ritningens rum tänkta
som små kabinett till Stora Herrkammaren respek-
tive Inre Förmaket. Trots att ingen eldstad markeras
ser man i Övre Kabinettet att det stått kakelugnar i
två olika hörn. När man beslöt att endast göra ett
större rum, som kunde användas till sovrum, för-
de det med sig ett uppvärmningsbehov. Detta löstes
genom att en kakelugn sattes upp vid den befintliga
murstocken i hörnan mot Inre Förmaket.

Nästa ritning, som kan dateras till c:a 1810, vi-
sar två rum och en rund kakelugn på ömse sidor

av väggen. Pelarkakelugnen i detta rum är kvar från
den tiden då väggen sattes upp och namnet ändra-
des till Lilla Herrkammaren.

Övre Kabinettet

219

Detta lilla rum var ursprungligen en del av Lilla Herrkammaren. I golvet syns tydligt var kakelugnen då stod. Redan c:a 1810 delades Lilla Herrkammaren upp i två rum, detta blev då ett kabinett till Inre Förmaket. När Stora Huset moderniserades 1931 fick det bli ett badrum. Samtidigt togs dörren till Stora Herrkammaren upp. Från tiden före badkar och rinnande vatten berättar Anna Linnevall, kammarjungfru 1912-16:

”...det dagliga arbetet så var det att vid 4 tiden passa med middagskläder å vatten, varmt å kallt för toilettbestyr till middagen, badvatten bars in med en hink. Fröken hade ett sittbadkar, ett stort runt, nästan en meter i diameter men lågt, första gången jag skulle tömma det kunde jag inte balansera det utan det mesta vattnet blev på golvet. Ja det var inte så lättvindligt på den tiden men eftersom man inget annat var van vid så var allting roligt ändå.”.

Övre Kabinettet återställdes år 2001.

Professorns kammare

201

Professorn hette Sundstrand och var egentligen präst och informator åt först Per Alexander Rudbeck och sedan för Malla Silfverstolpe. I sin kammare fick han plats med ett grönmålat fyrstolpat sängställe, ett rödmålat furubord, ett grönt bord, två gamla armlänstolar klädda med randigt schaggyt samt sex gula ryggstolar med lösa dynor. Professorn blev en nära vän inte minst till Malla, även långt efter det att han blivit prost i Julita:

”Sundstrand var en glad, god, livlig och beskedlig man, innerligen tillgiven Rudbeckska familjen. Han var präst och brukade som de flesta präster den tiden, en stor pudrad peruk med hängande lockar. Då den lilla Malla skulle sova middag efter måltiden, bar Sundstrand henne in i sin lilla kammare och stannade där alltid under hennes Mors porträtt, som hon med en slängkyss skulle hälsa. Aldrig försvunno dessa första minnen av ömhetens omvårdnad ur det späda minnet, där de för evigt fästades av kärlek och tacksamhet!”.

Även senare tiders informatorer bodde här, då hölls lektionerna i Biblioteket. Gustaf Rudbeck (1875-1960) berättar om detta:

”Den första jag minns hette Seman. Han var mycket ful och klumpig o hade rött hår. Det enda minne jag har av honom var att han försökte lära sig hoppa rep men misslyckades. Efter honom fick jag en lärare som hette Gösta Göransson, som slutade som rektor i Stockholm. Han var latinare och drev därför studiet av latin särskilt ivrigt, men tyvärr hade han en ganska dum och trög elev. Han var ful, hade mycket fräknar, men såg energisk ut. Var dock oerhört häftig, så att det hände många gånger att jag efter lektionen fick ”damma” av bordet allt hår han luggat av mig.”

Den blåvita kakelugnen med nisch har ett urnmotiv och är ursprunglig.

tillbaka

Korridoren

222

Vad som idag är en korridor, vilken förbinder Gula Kammaren-Biblioteket-Yttre Förmaket, fanns inte när Stora Huset stod färdigt c:a 1760. En del ingick som sängalkov i Gula Kammaren, den övriga delen utgjordes av ett trapplopp som utgick ifrån vilplanet i dagens trappa och som kom upp ungefär där dörren in till Biblioteket idag finns.

När Per Alexander Rudbeck övertar godset startar han omfattande ombyggnadsarbeten c:a 1810. Viktigast funktionsmässigt är Korridoren, nu blir det möjligt att nå Biblioteket och Professorns Kammarer från de övriga rummen i den övre våningens östra del utan att behöva gå ned för en trappa, upp för en annan trappa och in genom Galleriet. Anledningen till ombyggnaden är nog främst att Per Alexander låter inreda denna delen av Stora Huset som bostadsvåning åt sig och sin familj. Sängkammarna i bottenplanets paradvåning var säkert mycket kalla att bebo vintertid, att hålla övre våning varm ställde sig lättare.

Golvteglet är slaget vid godsets eget tegelbruk som drevs fram till 1830-talet. Det låg utmed Landsnoravägen och om du tittar noga ser du att en hund klivit på ett par av tegelstenarna när de legat på tork. Kanske var det en av Per Alexanders egna hundar som var ute på vift just den dag teglet slogs för 200 år sedan. Utmed ena väggen står en vedlår, fram till 1931 värmdes huset enbart via kakelugnarerna och de öppna spisarna.

Yttre Förmaket

220

I bouppteckningen från 1786 finns inga inventarier omnämnda för detta rum. Vi får gå till 1830-års uppteckning för att få reda på hur det då såg ut. Här fanns en byrå med stenskiva, en pärlfärgad dragkista, ett väggur, en soffa, ett stövelskåp, ett bord med två karmstolar, 17 större och mindre oljemålningar, två par malmstakar, en rullgardin och en eldgaffel. Dessutom förvarades Per Alexanders vapen här: nio dubbelbössor och fyra enkla hagelbössor, en pistol,

två puffertar (mindre pistoler), två jägarhorn, en sabel med fyra gehäng och en mössa till statjägarlivrén.

Den siste private ägaren, Reinhold H. J. Rudbeck (1871-1957) som flyttade in från Västra Flygeln till Stora Huset 1915, hade här sitt sovrum. Den blåvita kakelugnen med blom- och axmotiv är ursprunglig.

Inre Förmaket

224

Inte heller här fanns några möbler 1786. År 1830 däremot var här fullt möblerat med en stor spegel i förgylld ram, ett skrivbord med tillhörande stol, en soffa, ett runt alrotsbord, ett tebord med porslins-skiva, en bokhylla med ”åtskillige” böcker, sex karmstolar, en länstol, tre gipsbyster, åtta tavlor och den närmast obligatoriska eldgaffeln. Förhållandevis ny var då den pampiga empirkakelugnen som sattes in runt 1810.

Dagmar Rudbeck, (f. Odelberg, 1881-1936) vars sängkammare det var 1915-36, har bidragit till rummets utsmyckning. Ovanför kakelugnen står det:

”Denna fris är målad hösten 1915 af Dagmar Rudbeck färdig 14 dec”.

Frisen och dörröverstycket i empirstil var ursprungligen i den lila ton som återfinns på kakelugnen men har blekts kraftigt. Möjligen använde hon blåbär som pigment. Första världskriget pågick och ransoneringar präglade det svenska vardagslivet. Dagmar engagerade sig i försörjningsfrågan och började med linodling på Plogen, det som idag är en äng vid Lagårdsbacken. I ett reportage i Vecko-Journalen 1917 kunde man läsa:

”Man ville i dessa bistra tider, då förknappningen på alla områden gör sig starkt gällande, tillönska varje egendom, större som mindre, en husfru med den klara blick som kännetecknar slottsfrun på Edsberg, friherrinnan Dagmar Rudbeck.”

Övre Stora Stenfarstun

210

I den del av rummet som leder bort till Korridoren är golvet ett steg högre än i övriga delen. Detta beror på att det fram till c:a 1810 var öppet ned till trappan, där fanns inget golv. När det trapplopp som kom upp i nuvarande Korridoren togs bort, lades det nya bjälklaget som ett "lock" över de bärande murarna för att kunna hålla upp ett kalkstengolv. Samtidigt gjordes en ny trappa upp till vinden där man återanvände trappstegen från den borttagna

trappan. Mitt emot vindsdörren blev det möjligt att ta upp en dörr till ett litet förrådsutrymme som tidigare nåtts inifrån Galleriet.

För att man enkelt skulle kunna ta sig fram till den västra delen av övervåningen satt den tredelade halvfranska dörren rakt framför trappan. Barockskåpet som står här idag är från 1600-talets slut och förmodligen nordtyskt.

Gången 209A

Gången, Barnkammaren och det f.d. Badrummet var ursprungligen ett stort genomgångsrum. Under senare delen av 1800-talet kallades det Syrummet där all sömnad för hushållet utfördes. När behoven av fler rum gjorde sig gällande i början av 1900-talet flyttades dörrarna till angränsande rum så att två mindre rum med fönster kunde inredas. Där kakelugnen tidigare stått inreddes en städskrubb och snickerierna fick sin ådringsmålning i mörk mahogny. Dubbeldörren till Galleriet togs upp 1864, då det indelades i fyra mindre rum.

Barnkammaren

209B

Först kallades detta rum för Tjänarorummet men när Reinhold Rudbeck flyttade in 1915, vid 11-års ålder, blev det barnkammare. Senare blev det hans son Claes-Reinholds rum. Där det väggfasta skåpet sitter fanns tidigare dörren till Övre Stora Stenfarstun.

Bilden nedan: Magnus Rudbeck i sin säng 1921.

Badrummet

209C

När vatten och avlopp drogs in på Edsberg omkring 1920 inrättades här ett badrum. Då det togs bort år 2000 var det ursprungliga golvet så skadat att ett nytt lades in. Mitt på den västra väggen satt ursprungligen dörren ut till Stora Betjäntrummet. Den flyttades förmodligen till sitt nuvarande under 1860-talet.

Biblioteket

202

Ursprungligen var Biblioteket en sängkammare för gäster. Från den tiden finns kakelugnen kvar. Den har ett parasollmotiv av Jean Eric Rehn. Efter en omfattande ombyggnad 1810 kallas rummet Stora Sängkammaren. Vid nästa större ombyggnad, som sker i mitten av 1860-talet, får rummet sin nuvarande utformning. Tapeten imiterar en stuck- och marmorvägg och är dels tryckt, dels målad. Bokskåpen är imitationsmålade i ek och de ljusa dörrspeglarna skall föreställa kanadensisk lönn. Om skåpens innehåll vet vi att det 1877 fanns ca 5 000 band på hyllorna. Bland dessa märktes många rariteter som Olof Rudbeck d.ä:s *Atlantikan*, flera arbeten av biskop Johannes Rudbeckius, fler arbeten av de båda professorerna Olof d.ä. och d.y. Rudbeck men även böcker som tillhört dem och i vilka de gjort anteckningar. I dag fylls hyllorna av nyinköpt äldre

blandad litteratur. På dörröverstyckena kan vi läsa "Ego sum lux mundi" (Jag är världens ljus. Jesu ord om sig själv till lärjungarna, Johannes 8:12) samt "Principium sapientiae timor Domini" (Herrens fruktan är vishetens begynnelse, Psaltaren 111:10). Frun i huset, Ida Rudbeck, är djupt religiös. Sonen Gustaf berättar: "Tre ting förekommo aldrig på Edsberg under mina föräldrars tid: brännvin, kortspel, dans, ty Mamma ogillade samtliga i högsta grad." Två litografier i krönte ramar visar Karl XV och drottning Lovisa med namnteckningar och dedikationer. När Karl är kronprins tjänstgör Reinhold C. G. Rudbeck som hans kammarherre. Karl bor ofta på Ulriksdal och som god granne gästar han Edsberg. Över dörren hänger en gipskopia av Sergels medaljong föreställande Bellman.

PRINCIPIUM SAPIENTIAE
TIMOR DOMINI

Galleriet

203

Galleriet med sina 20 meters längd dominerar övervåningen. Rummet var tänkt för fester och högtider och ursprungligen hängde kungaporträtten i Salen här. När Reinhold C. G. Rudbeck övertar godset låter han genomföra en radikal ombyggnad. Åren 1863-64 delas Galleriet in i fyra rum (Gröna Salongen, Gula Gästrummet, Toiletterummet och en garderob). Redan långt tidigare har kungaporträtten plockats ned. I det som var garderob installeras under 1930-talet ett modernt badrum. Efter hundra år, 1964, återskapas Galleriet. Den bevarade rokokospisen på väggen mot Biblioteket får på nytt en

pendang på motsatta sidan (den ursprungliga spisen flyttades till Västra Flygeln 1902). Den väggfasta spegeln med konsolbord är i empir från början av 1800-talet vilket även gäller spisens spegel. Dörröverstyckena är från åren runt 1800 och symboliserar arkitekturen respektive musiken. Pastellporträttet är tillskrivet Eduard Magnus (1799-1872) och föreställer Jenny Lind. Hon arrenderade gården Pommern (under Edsberg) åt sina föräldrar. De vilar på Sollentuna kyrkogård. På 1790-talet uppförde Malla Silfverstolpe och hennes vänner teaterstycken med tillhörande dekorer i Galleriet.

tillbaka

Fähuskammaren

204

Rummet kallas ursprungligen Stora Gästkammaren men på grund av väggdekorationerna döper Malla Silfverstolpe om det till Fähuskammaren. När Malla och hennes vänner spelar teater i Galleriet fungerar rummet som foajé. De målade vävtapeterna visar idylliserande landskap med betande boskap. Mellan fälten, som kantas av ramverk med krönande blombuketter, sitter vertikala bårder med blomsterurnor och asymmetriska musselornament. Även om ornamentiken pekar mot rokoko kan tapeterna hänföras till senbarocken genom den stränga fältindelningen. Konstnären är inte känd men stilen är tysk och de bör vara målade under 1730- eller 40-talet. Sidostyckena påminner om tapeter målade av berlina-

ren Johann Martin Forchert 1734 på Tureholm. De har även jämförts med liknande tapeter på Äs som byggs ut under 1740-talet. Både Tureholms och Äs ägare, Bielke respektive von Ungern-Sternberg tillhör den krets av möss-politiker som umgås på Edsberg under 1730- och 40-talen. Enligt traditionen skall tapeterna ha suttit i det äldre hus som Rudbeck lät riva. Att de inte är tillverkade för detta hus framgår av att de upptill är beskurna för att få plats. Rummets eldstad är ursprunglig. Det blåvita kaklet har parasollmotiv av Jean Eric Rehn. Fähuskammaren är avgjort ett av de ståtligaste rummen som än idag imponerar på besökaren.

[tillbaka](#)

Vinden

Från början kunde vinden nå enbart från Övre Lilla Stenfarstun. Per Alexander Rudbeck gör åren runt 1810 stora förändringar i planlösningen. Bland annat låter han ta bort ett av trapploppen i trappan mellan Nedre och Övre Stora Stenfarstun. På så sätt tillkommer Korridoren och vindstrappan därifrån. Trappstegen i denna kommer från det borttagna trapploppet. Själva vinden var kalla utrymmen som nyttjades till förråd. Dominerande intryck gjordes av de dramatiska skorstenstockarna. På dessa står en del sotares signaturer och årtal kvar. Förutom vindskontor inreddes ett bostadsrum, Vindskammaren. Den ligger längst åt väster och var ett övernattningsrum för de betjänter som medföljde besökande gäster. Vindskammaren är oisolerad men hade en liten kamin som gjorde att man i varje fall kunde hålla plusgrader i rummet vintertid. De nedre takfallen

är tegeltäckta. Ursprungligen var de lagda på öppen läkt och understrukna på insidan. Denna konstruktion var förr vanlig för tegeltak men nu finns inte många bevarade. När konstruktionen ändrades här vet vi inte. Det finns endast ett fönster per sida plus de fasta flyglarnas runda så kallade oxögon. Det gjorde vinden förhållandevis skum. För att öka ljusinsläppet byttes vissa av tegelpannorna ut till pannor gjorda av glas. En av dessa glaspannor är bevarad och den kan du se i väggsåpet i Handkammaren. Det centrala partiet av vinden inreddes under 1960-talet till ett större isolerat rum med en liten scen och plats för åhörare. Det gjordes till dåvarande Sveriges Radios musikskolas verksamhet. På grund av de dåliga utrymningsförhållandena upphörde man med den verksamheten. Nu fungerar rummet som repetitionslokal och pingisrum.

S.Å.
1945

S.Å.
1945

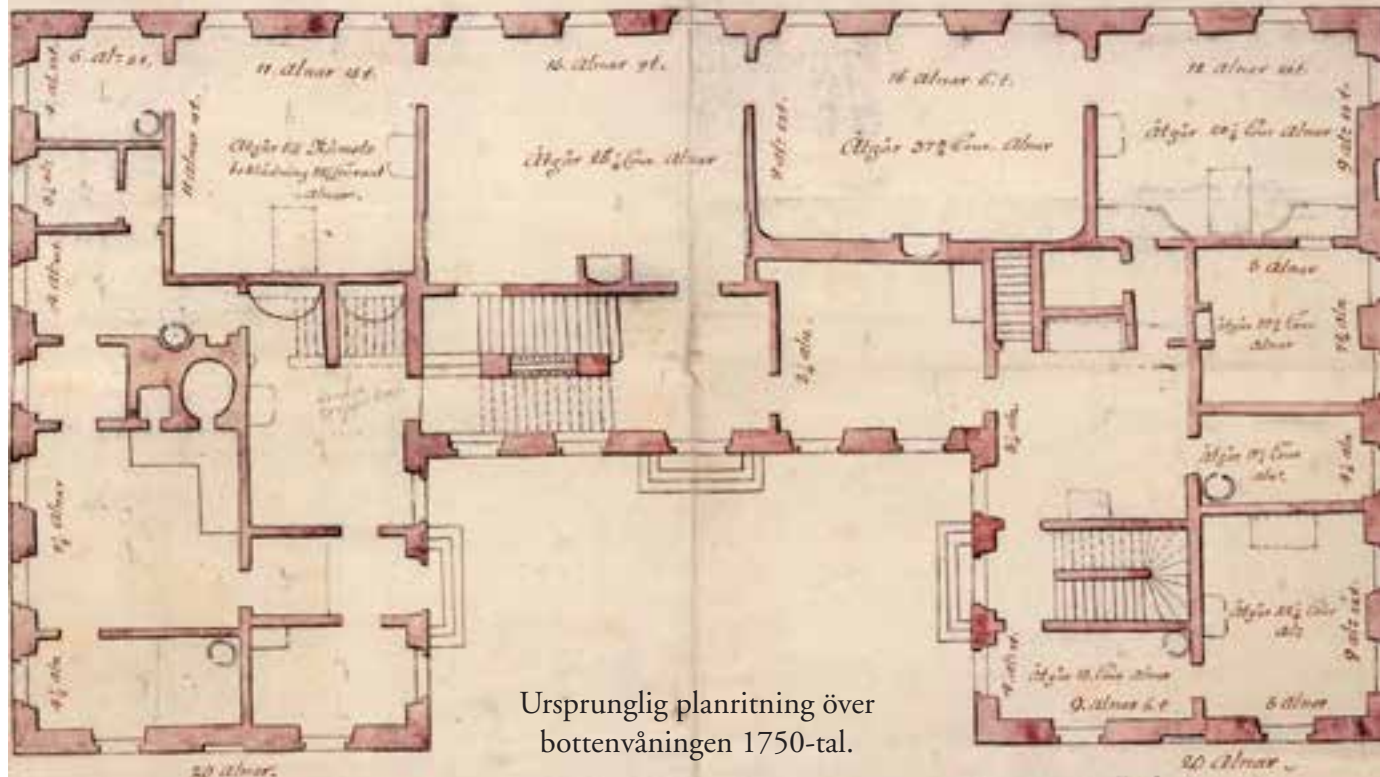
C. A. Berg
1856

1810

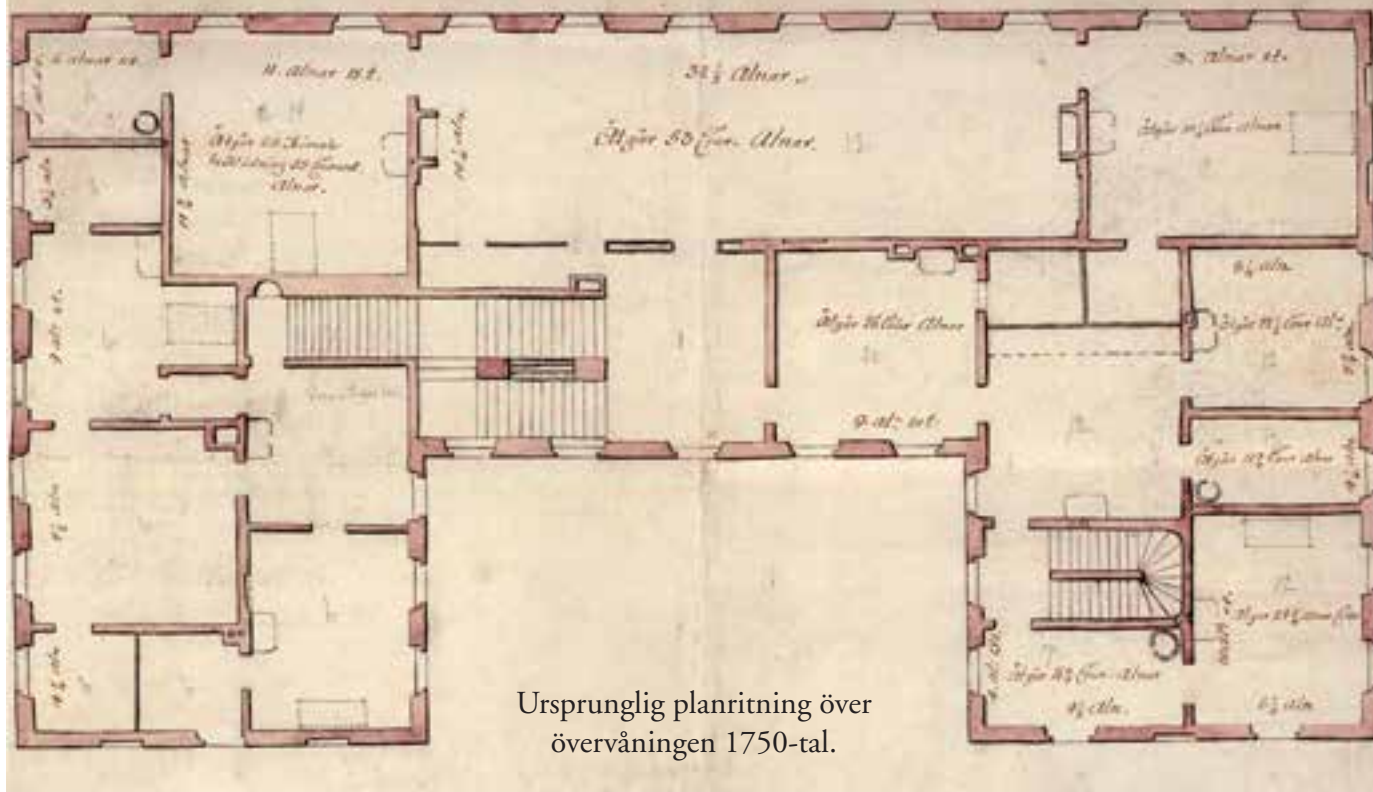

Grund Ritning på nedra Wåningarna af **EDWARDS** Hus.
67 $\frac{1}{2}$ Alnar.

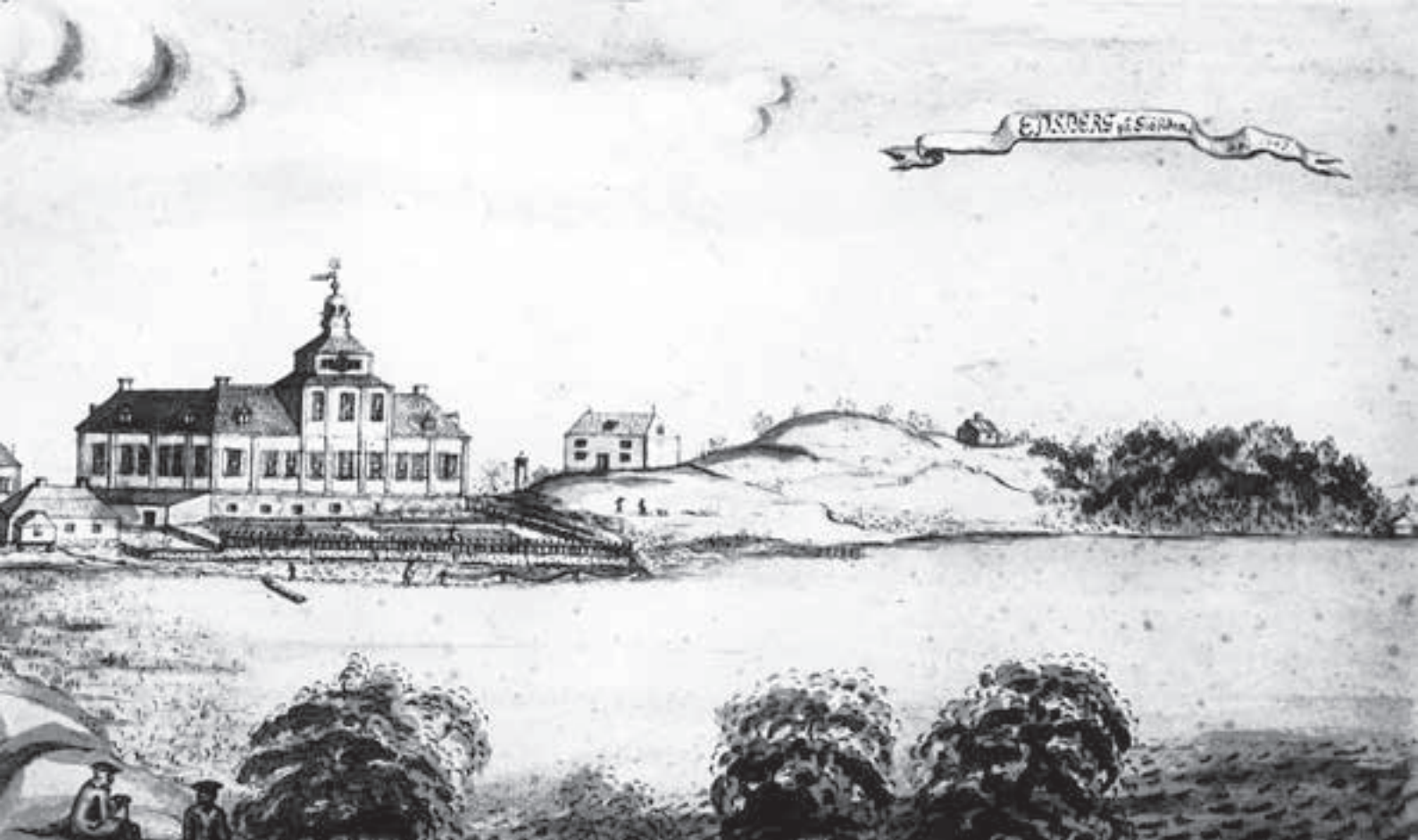

Ursprunglig planritning över
bottenvåningen 1750-tal.

Grund Ritning på öfwa Wåningens af EDSBEBES Håus.

Ursprunglig planritning över övervåningen 1750-tal.

Det Oxenstiernska huset, byggt under 1600-talet, revs 1757. Notera källaren med dess fönster som ännu finns kvar. Teckning av Olof von Dalin från 1743.

Bildförteckning

- Sid 6 Till vänster: Nedre stora Stenfarstun 1949. Foto okänd. Till Höger: Foto Peter Holstad 2016.
- Sid 7 Salen 1949. Foto okänd.
- Sid 8 Salen 2016. Foto Peter Holstad.
- Sid 9 Sängkammaren 1933. Foto okänd.
- Sid 10 Sängkammaren 2016. Foto Peter Holstad.
- Sid 12 Till vänster: Kabinettet 1933. Foto okänd. Till Höger: Foto Peter Holstad 2016.
- Sid 14 Blå Salongen 1949. Foto okänd.
- Sid 15 Blå Salongen 2016. Foto Peter Holstad.
- Sid 17 Gula Salongen, tidigare Röda förmaket, är iordning ställt för bröllopet mellan Gunilla Rudbeck och Fredrick af Klercker den 3 augusti 1912. Fotograf okänd.
- Sid 18 Gula Salongen 2016. Foto Peter Holstad.
- Sid 19 Friherrinnan Margaretha Rudbeck lackar julklappar i skrivrummet, nu Vigselrummet, på Edsbergs slott om kring 1950. Bilden har tidigare varit publicerad i tidningen Husmodern. Foto Hammaskiöld.
- Sid 20 Vigselrummet 2016. Foto Peter Holstad.
- Sid 22 Stora Jungfrukammaren 2016. Foto Peter Holstad.
- Sid 23 Kronprinsparet Gustavs och Sofia Magdalenas sköldar, sitter i Gula salongen respektive Stora Jungfrukammaren. Foto Peter Holstad 2016.
- Sid 26 Rudbeckia. Illustration av George Cooke ur The botanical cabinet från 1827.
- Mansporträtten föreställer**
Olof Rudbeck den äldre 1630 – 1702, målning av Martin Mijtnens d.ä. (1696).
Olof Rudbeck den yngre 1660 – 1740, målning av J. Streng.
Olof Rudbeck den yngste 1690 – 1716.
Okänd konstnär.
Thure Gustaf Rudbeck 1714 – 1786, målning av O. Arenius
- Sid 27 Handkammaren (tidigare Rustkammaren) 1949 med karta över Edsbergs gods från 1714-15. Foto okänd.
- Sid 28 Personal i Handkammaren. Bilden tagen före 1915. Foto okänd.
- Sid 29 Handkammaren med kärrsprutan (brandspruta) 2016. Foto Peter Holstad.
- Sid 31 Kärrsprutan, Edsbergs slotts brandspruta från 1700-talet. Foto Stockholms förstadsblad 1936.
- Sid 32 Skrivkammaren 2016. Foto Peter Holstad.
- Sid 33 Nedre lilla Stenfarstun 2016. Foto Peter Holstad.
- Sid 35 Fru Rudbecks rum 1954. Rummet har även kallats Mallas rum då hon under sin uppväxt delade rum med sin mormor Magdalena dvs. fru Rudbeck. Foto Nordiska Museet.
- Sid 36 Fru Rudbecks rum 2016. Foto Peter Holstad.

- Sid 37 Lilla jungfrukammaren 2016. Foto Peter Holstad.
- Sid 39 Köket, då det var serveringsrum, 1954. Foto Nordiska Museet.
- Sid 40 Köket 2016. Foto Peter Holstad.
- Sid 41 Kråkfärstun 2016. Foto Peter Holstad.
- Sid 42 Annas rum 2016. Foto Peter Holstad.
- Sid 43 Annas rum 1954. Här bodde Anna Nilsson som började som barnjungfru ca 1920 och blev kvar som den sista anställda i Stora Huset. Hon flyttade ut först efter Reinhold H. J. Rudbecks död 1957. Målningen på väggen föreställer precis den del av Stora Huset där Annas rum ligger på nedre botten till vänster om porten. Målningen utförd av Babel Rudbeck. Foto Nordiska Museet.
- Sid 44 Toaletten 1954. Kallades tidigare Bad- och putsrummet. Toaletten 2016, foto Peter Holstad.
- Sid 46 Garderoben 1954, kallades tidigare Matrummet då det var här som personalen åt. Utanför fönstret syns f.d. orangeriet då ombyggt till tvättstuga. Foto Nordiska Museet.
- Sid 47 Garderoben 2016. Foto Peter Holstad.
- Sid 48 Köksfärstun 2016, på husets östra gavel. Foto Peter Holstad.
- Sid 49 Kökstrappan 2016, innanför Köksfärstun. Foto Peter Holstad.
- Sid 50 Stora Köket 1943 med Magnus Rudbeck och fröken Anna Nilsson, hunden Pluto. Bilden införd i tidningen Husmodern nr 7/1943. Foto Per-Olow Lennart.
- Sid 51 Stora Köket 2016. Foto Peter Holstad.
- Sid 52 Lakejkammaren 2016. Foto Peter Holstad.
- Sid 54 Skafferiet 1954 och 2016. Foto Nordiska Museet respektive Peter Holstad.
- Sid 55 Smatten 2016 och 1954. Foto Peter Holstad respektive Nordiska Museet.
- Sid 56 Oxenstiernska stenen 2016. Foto Peter Holstad.
- Sid 58 Yttre Saltvalvet 1954. Foto Nordiska Museet.
- Sid 59 Yttre Saltvalvet 2016. Foto Peter Holstad.
- Sid 62 Stora Betjäntkammaren 1954. Foto Nordiska museet.
- Sid 63 Stora Betjäntkammaren 2016. Foto Peter Holstad.
- Sid 65 Blå Rummet 2016. Foto Peter Holstad.
- Sid 67 Till vänster: Fransyskans Kammare 1933. Foto okänd. Till höger: Fransyskans Kammare 2016. Foto Peter Holstad.
- Sid 69 Kattungskammaren 2016. Foto Peter Holstad. (Kattun är en äldre benämning av bomull, från arabiska al qutn.)
- Sid 70 Fröken Braunerhielms Kammare 2016. Foto Peter Holstad.
- Sid 71 Kallkammaren 2016. Foto Peter Holstad.
- Sid 73 Till vänster: Gula Kammaren 1954, tidigare kallat syrummet. Foto Nordiska Museet. Till höger: Gula Kammaren 2016. Foto Peter Holstad.
- Sid 75 Stora Herrkammaren 1954. Foto Nordiska Museet.
- Sid 76 Stora Herrkammaren 2016. Foto Peter Holstad.
- Sid 77 Lilla Herrkammaren 2016. Foto Peter Holstad.
- Sid 78 Övre Kabinettet 2016. Foto Peter Holstad.
- Sid 80 Till vänster: Professorns Kammare 1933. Foto okänd. Till höger: Professorns Kammare 2016. Foto Peter Holstad.
- Sid 81 Korridoren 2016. Foto Peter Holstad.

- Sid 82 Till vänster: Yttre Förmaket 1933. Reinhold H. J. Rudbecks sängkammare. Foto okänd.
Till Höger: Yttre Förmaket 2016. Foto Peter Holstad.
- Sid 84 Till vänster: Inre Förmaket 1933. Dagmar Rudbecks sovrum. Foto okänd.
Till höger: Inre Förmaket 2016. Foto Peter Holstad.
- Sid 85 Till vänster: Övre Stora Stenfarstun 1954. Foto Nordiska Museet.
Till höger: Övre Stora Stenfarstun 2016. Foto Peter Holstad.
- Sid 86 Gången 2016. Foto Peter Holstad.
- Sid 87 Till vänster: Barnkammaren 1921. Magnus Rudbeck i sin säng. Foto okänd.
Till höger: Barnkammaren 2016. Foto Peter Holstad.
- Sid 88 Badrummet 2016. Foto Peter Holstad.
- Sid 90 Biblioteket 2016. Foto Peter Holstad.
- Sid 92 Galleriet 1954, tidigare Gröna Salongen. Foto nordiska Museet.
- Sid 93 Galleriet 2016. Foto Peter Holstad.
- Sid 94 Galleriet 2016, är det största rummet i huset och används ofta som konsertlokal av Kungliga Musikhögskolan. Foto Peter Holstad.
- Sid 95 Före återskapandet av Galleriet 1964 var Galleriet indelat i 4 med bland annat ett badrum. Foto Nordiska Museet 1954.
- Sid 97 Fähuskammaren 1954. Foto Nordiska Museet.
- Sid 98 Fähuskammaren 2016. Foto Peter Holstad.
- Sid 99 Fähuskammaren 2016. Foto Peter Holstad.
- Sid 101 Vinden. Foto Nordiska Museet.
- Sid 102 Vinden 2016. Foto Peter Holstad.
- Sid 103 Vindskammaren 2016, ett övernattningsrum för de betjänter som medföljde besökande gäster. Foto Peter Holstad.
- Sid 104 Ursprunglig planritning över bottenvåningen, 1750-tal.
- Sid 105 Ursprunglig planritning av övervåningen, 1750-tal.
- Sid 106 Det Oxenstiernska huset, byggt under 1600-talet. Teckning av Olof von Dalin från 1743.